

УДК: 616.31:378.22:[37.091.12:005.963.5]

Ярослава Кульбашна

ORCID iD 0000-0002-2571- 091X

доктор педагогічних наук, кандидат медичних наук, професор,
професор кафедри хірургічної стоматології
та щелепно-лицевої хірургії,
Національний медичний університет
імені О. О. Богомольця,
бульв. Т. Шевченка, 13, 01601 Київ, Україна,
j.kulbashna@gmail.com

Ірина Скрипник

ORCID 0000-00023-3393-4649

кандидат медичних наук, доцент
кафедри ортодонції та
пропедевтики ортопедичної стоматології,
Національний медичний університет
імені О. О. Богомольця,
бульв. Т. Шевченка, 13, 01601 Київ, Україна,
irynaskrypnyk@gmail.com

СТРУКТУРА ПРАКСЕОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАГІСТРА СТОМАТОЛОГІЇ

У статті обґрунтовано структуру праксеологічної компетентності магістра стоматології і розкрито зміст її складників у контексті теоретичного і методичного забезпечення освітнього процесу в закладі вищої медичної освіти. Аналіз доступних вітчизняних і зарубіжних наукових джерел з проблеми дослідження виявив відсутність даних про розроблення структури праксеологічної компетентності лікаря, зокрема магістра стоматології. На підставі аналізу отриманих результатів і власного педагогічного досвіду визначено такі її складники: мотиваційний, гностичний, діяльнісний, деонтичний, науково-дослідний, рефлексивний. Мотиваційний складник відображає цілепокладання особи в отриманні стоматологічної освіти і професійній реалізації. Гностичний складається з інтегрованої системи професійних та базових знань, що забезпечує ефективність практичної діяльності стоматолога. Деонтичний сприяє формуванню належної професійної поведінки лікаря в процесі виконання професійної діяльності й комунікації з долученими до неї особами і структурами. Науково-дослідний складник забезпечує навички роботи з науковими джерелами – аналіз, синтез, порівняння, узагальнення отриманої інформації та використання отриманих даних у практичній діяльності на принципах доказової медицини. Рефлексивний складник сприяє розвитку спроможності до адекватної самооцінки власного професійного рівня і визначення векторів безперервного професійного саморозвитку і самовдосконалення. Діяльнісний складник, який є особливо значущим для професійної діяльності лікаря-стоматолога, є складним комплексним утворенням, що охоплює такі компоненти: мануальний, симуляційно-технологічний, організаційно-управлінський, ергономічний, економічний, правовий, креативно-інноваційний. Розуміння структури праксеологічної компетентності магістра стоматології викладачами і студентами уможливує цілеспрямований вплив на формування її складових у процесі професійної підготовки в закладі вищої медичної освіти, що сприятиме підвищенню рівня готовності випускників до професійної діяльності та конкурентоспроможності у міжнародному професійному просторі.

Ключові слова: магістр стоматології; праксеологічна компетентність; професійна підготовка лікаря-стоматолога; стоматологічна освіта.

<https://doi.org/10.28925/1609-8595.2020.3.8>

Вступ. Вимоги суспільства і працедавців до практичної складової професійної підготовки фахівців відповідно до настанов Болонського процесу становлять змету досягнення випускниками не просто фахових умінь, а спроможності їх реалізації як у типових, так і в складних

професійних ситуаціях (Закон України «Про вищу освіту», 2014). Підготовка сучасного лікаря, зокрема стоматолога, орієнтована на формування його професійної компетентності, яка є багатогранним особистісним утворенням (Кульбашна, 2014). Науковці визначили базовий перелік загальних (Tuning, 2000; Стратегія реформування вищої медичної освіти, 2019) компетентностей і

встановили, що кожен фах вимагає сформованості спеціальних компетентностей. Однією з них для фахівця у галузі стоматології визначено праксеологічну (далі – ПРК), яка відображає готовність випускника ефективно інтегрувати та впроваджувати в професійну діяльність знання, уміння, навички та компетентності, набуті під час вивчення навчальних дисциплін (Кульбашна та ін., 2019). Її актуальність для лікаря-стоматолога, у сфері наукових і практичних інтересів якого тканини і органи щелепно-лицевої області та ротової порожнини, обумовлена домінуванням спеціалізованого практичного компоненту на основі глибокого знання сучасних теорій розвитку патологічних станів, методів і технологій їх усунення (Кульбашна, 2013). Зазначене вказує на значущість ПРК для магістра стоматології та актуальність її формування на основі впровадження компетентісного підходу в закладі вищої медичної освіти.

Погоджуємося з твердженням науковців (Захарова, 2018; Ковтун, 2013; Кульбашна, 2014; Сорокіна, 2011; Ткачук, 2017; Цільмак, 2009), які вказують, що для підвищення ефективності процесу формування такого особистісного утворення, як компетентність в умовах закладу вищої освіти, необхідно максимально обґрунтувати

теоретичні аспекти досліджуваного процесу, зокрема визначити її структурні компоненти.

Визначення структури ПРК магістра стоматології потребує аналізу вітчизняного і зарубіжного досвіду, порівняння отриманих даних, їх узагальнення для розробки оптимального вітчизняного зразка. Це сприятиме цілеспрямованому впливу на процес формування і оцінювання кожного з компонентів за виробленими критеріями і показниками. У той же час у доступних наукових джерелах досліджень структури ПРК фахівця, зокрема і магістра стоматології не виявлено, незважаючи на актуальність цієї проблеми для сучасної неперервної стоматологічної освіти як на додипломному, так і післядипломному етапах.

Мета статті – обґрунтувати і визначити структуру праксеологічної компетентності магістра стоматології.

Результати дослідження.

Характеристика структурних компонентів праксеологічної компетентності магістрів стоматології. Аналіз наукових праць з проблеми ідентифікації структури ПРК фахівців різних галузей (Лукашук, 2018; Поліщук, 2014; Сорокіна, 2011) і власний педагогічний досвід (Кульбашна та ін., 2019) дали змогу визначити такі складники ПРК магістра стоматології, представлені на Рис. 1.

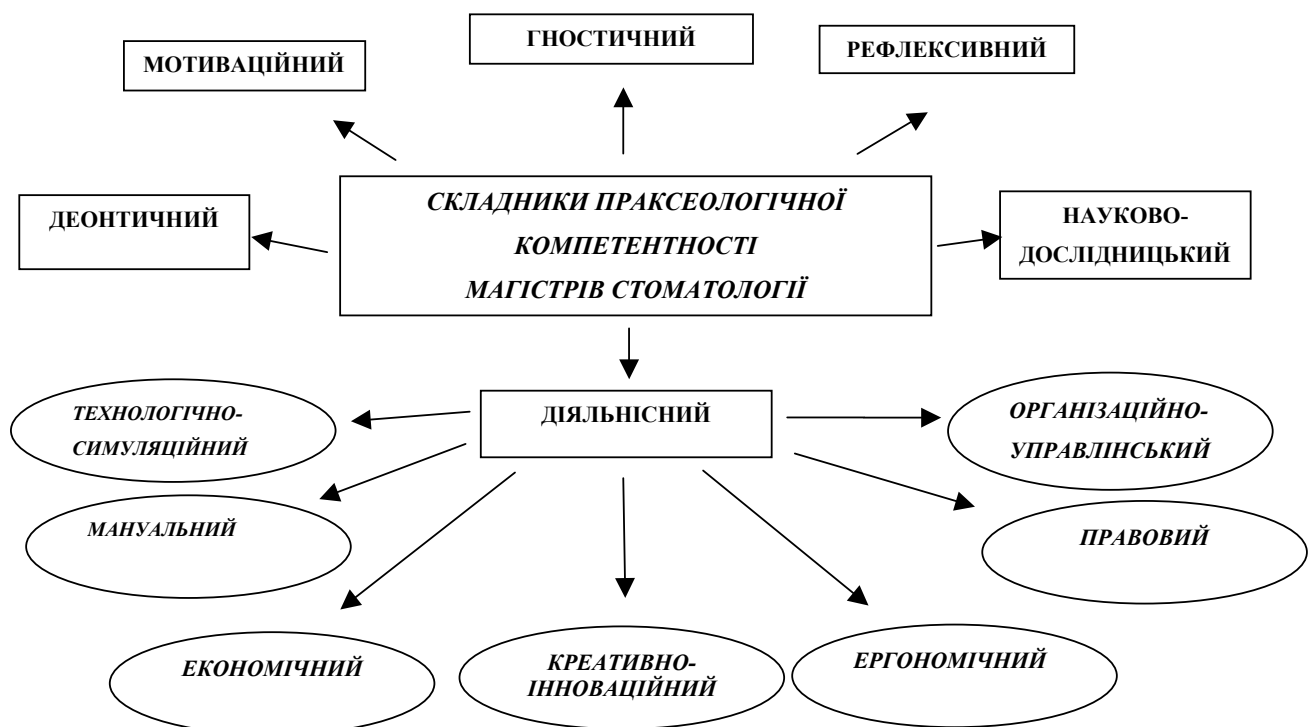

Рис.1. Структура праксеологічної компетентності магістра стоматології

Охарактеризуємо стисло представлені на Рис. 1 компоненти ПРК магістра стоматології в даній статті, а деталізуємо в наступних дослідженнях, розробивши критерії і показники їх сформованості. Схематичне зображення структури ПРК магістра стоматології демонструє, що вона являє собою складне утворення з таких складників:

- *мотиваційного*, який відображає цілепокладання особи в отриманні стоматологічної освіти і професійній реалізації. Його значущість обумовлена відповідальністю за результат медичної діяльності та вимогами сучасного суспільства до якості надання медичної, зокрема стоматологічної, допомоги. Лише майбутній фахівець, який

має свідомі мотиви і мотивацію до досягнення високого рівня своєї професійної діяльності та зацікавлений у власній конкурентоспроможності у фаховій сфері, приділятиме достатню увагу всім аспектам практичної підготовки.

За результатами дослідження рівня мотиваційного потенціалу майбутніх магістрів стоматології, опитаних (2019 р.) у Національному медичному університеті імені О. О. Богомольця (НМУ) (136 осіб) і Українській медичній стоматологічній академії у м. Полтаві (УМСА) (54) особи, визначено, що респонденти – випускники визначили пріоритетними морально-ціннісними мотиви – боротьбу за збереження здоров'я власного і у суспільстві (83%); на другому місці – комерційні (заробити великі статки і мати власний успішний бізнес (68%); найменш значущими виявились мотиви до розв'язання глобальних наукових і практичних проблем (лише 8,0% опитаних);

● *гностичного*. Основою будь-якої професійної діяльності, безсумнівно, є система знань як з фахових дисциплін, так і з суміжних. Вона обумовлює успішність і ефективність практичної діяльності та водночас є її фундаментом. Проте саме знання як складник професійної підготовки не забезпечує ефективну фахову діяльність і повинно розглядатися у синергії з діяльнісним компонентом. Самооцінка власного знаннєвого потенціалу майбутніх магістрів стоматології за даними НМУ і УМСА свідчить, що на достатній рівень отриманих знань вказують 55 (85%) опитаних (відповідно), недостатній – 8 (8%), не змогли визначитися – 16 (7%). Отримані дані вказують на необхідність посилити формування знаннєвої бази майбутніх лікарів-стоматологів;

● *діяльнісного*, який є одним з основних специфічних складників, що безпосередньо визначає підходи і методи формування праксеологічної компетентності майбутніх стоматологів (Кульбашна, Захарова, 2018) і впливає на ефективність багатогранної практичної сфери роботи лікаря-стоматолога в організаційно-управлінському, проектно-плановому, прогностичному і виконавчому аспектах, потребує розуміння власної структури і синергії усіх компонентів, серед яких виокремлюємо такі:

– *мануальний* (забезпечує якість фізичного втручання лікаря у функціонування зубо-щелепної системи, тканин і органів щелепно-лицевої області);

– *організаційно-управлінський* (забезпечує оптимальну форму, структуру закладу стоматологічної практики, звітність про діяльність, перспективи її удосконалення);

– *ергономічний* (регулює дотримання медико-санітарних і профілактико-гігієнічних вимог до підходів, робочого місця, закладу стоматологічної діяльності тощо);

– *правовий* (забезпечує захист прав лікаря, його юридичні відносини з органами виконавчої влади, регулює виробничі стосунки з пацієнтом, роботодавцем, суспільством тощо);

– *економічний* (проектування матеріально-технічного забезпечення як поточної стоматологічної діяльності, так і її перспективного розвитку, розрахунки витратних і прибуткових статей діяльності, розробку дизайну і динаміки розвитку);

– *симуляційно-технологічний* (відпрацювання нових методів, розроблення, впровадження нових технологій і матеріалів на базі доказової медицини);

– *креативно-інноваційний* – відкриває нові можливості для майбутнього фахівця в розробленні і обґрунтуванні нових підходів і технологій у фаховій діяльності, їх реалізації у власній практиці і просуванні на спеціалізованому фаховому ринку інноваційних досягнень.

Урахування необхідності формування зазначених компонентів у їх інтеграції підвищить якість надання стоматологічної допомоги, зокрема і в нетипових професійних ситуаціях.

За даними опитування майбутніх магістрів стоматології НМУ і УМСА, практичну професійну підготовку у діяльнісному аспекті вважають достатньою лише 44 (78%) опитаних студентів, незадовільною – 40 (15%), не змогли визначитися 16 (7%).

● *деонтичного*, який сприяє формуванню належної професійної поведінки лікаря в процесі виконання стоматологічних маніпуляцій і комунікації як з пацієнтом, так і з медичним персоналом, родичами пацієнта, контролюючими, виконавчими органами тощо. За результатами дослідження, 92,0% опитаних студентів НМУ вважають недостатнім рівень деонтологічної підготовки майбутніх лікарів;

● *науково-дослідницького*. Зважаючи, що університет визнано інституцією, однією з базових видів діяльності якої є дослідницька (Кузьменко, 2015), та вимогами до магістерської програми підготовки фахівця, яка передбачає обов'язковий захист кваліфікаційної роботи, вважаємо необхідним серед компонентів структури ПРК розглянути науково-дослідницький, який є основою формування науково-дослідницької компетентності лікаря. Погоджуємося з твердженням О. Цільмак (2009), що наукова компетентність – це здатність особистості досліджувати, аналізувати, систематизувати, уточнювати, визначати, описувати та упроваджувати наукові винаходи на основі глибоких удосконалених знань, умінь та навичок. У такому контексті варто наголосити, що сучасна медична практика базується на принципі доказової медицини, і саме тому лікарю необхідно володіти

прийомами аналізу, синтезу, узагальнення наукової інформації, отриманої з професійних джерел, та бути спроможним перевірити і реалізувати кращі здобутки у своїй діяльності. Майбутньому магістру стоматології необхідно навчитися проводити власні спостереження про перебіг патологічних станів, вплив екзогенних і ендогенних чинників на стан людського організму в цілому та їх окремі прояви безпосередньо в зоні фахової діяльності, а отримані дані – узагальнювати і обговорювати в професійному колі (конференції, конгреси, майстер-класи) та викладати у вигляді доповідей і статей. Такі навички науково-дослідницької діяльності формуються, зокрема, за даними зарубіжних медичних університетів (Медичний університет Відня, Австрія; Медичний університет Мадриду, Іспанія та ін.), у процесі написання кваліфікаційної науково-дослідної роботи, яка розпочинається ще на базовому етапі підготовки і завершується клінічним (Kulbashna et al, 2020). Освітньо-наукова програма для закладу вищої медичної освіти обсягом 360 кредитів ECTS (за взірцем австрійської та інших зарубіжних моделей) передбачена у затвердженому галузевому освітньому Стандарті (Галузевий Стандарт вищої освіти за спеціальністю «Стоматологія», 2019), проте у вітчизняних медичних університетах цей надзвичайно важливий досвід нині ще не враховано;

- *рефлексивного*, який сприяє розвитку спроможності до адекватної самооцінки власного професійного рівня і визначення векторів безперервного професійного саморозвитку і самовдосконалення.

У зарубіжних науково-педагогічних джерелах (Davis, 2001, Friedman, 2001, Gadbury-Amiot, 2014) вказується, що власні професійні досягнення майбутнього фахівця протягом усього періоду навчання вносяться в портфоліо. Вважаємо, що цей ефективний метод матиме суттєвий позитивний вплив на формування праксеологічної компетентності майбутніх магістрів стоматології (Кульбашна та ін., 2019). Погляди науковців щодо

структури портфоліо відрізняються, проте вони однаково наголошують на його актуальності в освітньому процесі. Зокрема, S. Buckley (2009) відзначає суттєве підвищення рівня освітнього результату в контексті самовдосконалення знань і розуміння фахових аспектів, зростання самосвідомості та самоаналізу виконаної практичної роботи тощо; В. Friedman (2001) вважає, що портфоліо сприяє розвитку самооцінювання і критичного мислення, а М. Davis (2001) вказує на значущу роль портфоліо в отриманні викладачем додаткової інформації при оцінюванні освітнього результату: демонструє спроможність студента самостійно визначати проміжні цілі в професійній підготовці, самооцінювати їх досягнення, що, у свою чергу, стимулює самомотивацію до самовдосконалення.

Гармонійне формування визначених вище складників ПРК випускників стоматологічних факультетів закладів вищої медичної освіти, що відповідає вимогам міжнародного освітнього простору, сприятиме підвищенню їх конкурентоспроможності в інтернаціональному професійному середовищі.

Висновки. Аналіз наукових джерел і власні дослідження дали змогу розкрити один із аспектів теоретичного забезпечення процесу формування праксеологічної компетентності магістра стоматології в частині визначення її основних складників – мотиваційного, гностичного, діяльнісного, деонтичного, науково-дослідного, рефлексивного. У діяльнісному складнику також виявлено ознаки складного утворення, представленого взаємопов'язаними компонентами – мануальним, симуляційно-технологічним, організаційно-управлінським, ергономічним, економічним, правовим, креативно-інноваційним.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в розробленні критеріїв і показників сформованості складників ПРК майбутнього магістра стоматології і моделі процесу її формування у закладі вищої медичної освіти.

Література

- Закон України «Про вищу освіту». 2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 22.07.2020)
- Галузевий Стандарт вищої освіти за спеціальністю «Стоматологія». URL: <http://www.testcentr.org.ua/index.php/menu-methwork/menu-dsvo/60-s-methwork/110-gsvou.html> (дата звернення 18.07.2020).
- Ковтун Г. І., Мартиненко О. В. До питання формування економічної компетентності учнів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2013. № 4. С. 135–144. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rednauk_2013_4_18 (дата звернення: 22.07.2020).
- Кузьменко О. М. Якість, досконалість та ефективність як акме орієнтири сучасного університету. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2015. № 3 (44). С. 31–36. DOI: <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2015.3.3136>
- Кульбашна Я. А. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців із стоматології: теоретичні й методичні основи : монографія. Київ: Компас, 2014. 416 с.
- Кульбашна Я. А. Практичне підготовка студентів та її роль у формуванні професійної компетентності майбутніх стоматологів. *Вища освіта України*. 2013. № 3 (50). С. 117–120.

- Кульбашна Я. А., Захарова В. О. Структура іншомовної компетентності майбутніх фахівців із стоматології. *Освітологія*. 2018. № 7. С. 157–163. DOI: <https://doi.org/10.28925/2226-3012.2018.7.157163>
- Кульбашна Я. А., Захарова В. О. Модель формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців із стоматології. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2018. № 4. С. 50–56. DOI: <https://doi.org/10.28925/2078-1687.2018.4.5056>
- Кульбашна Я. А. Скрипник І. Л. Захарова В. О. Портфоліо як інструмент формування праксеологічної компетентності майбутніх фахівців із стоматології. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2019. № 3–4. С. 67–76. DOI: <https://doi.org/10.28925/2078-1687.2019.3-4.6776>
- Лукашук М. М., Лукашук І. М. Практиологічна спрямованість формування професійної ідентичності майбутніх медичних сестер в процесі навчання хіміко-біологічних дисциплін в медичному коледжі. *Молодий вчений*. 2018. № 2 (2). С. 626–630. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/2/145.pdf> (дата звернення 17.06.2020).
- Поліщук В. А. Практиологічний підхід як інноваційна основа вдосконалення професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Педагогіка*. 2014. Вип. 32. С. 148–150. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2014_32_55 (дата звернення 13.07.2020).
- Сорокіна Г. Структура компетентності фахівця як наукова проблема. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2011. № 4 (2). С. 207–213. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2011_4%282%29__32 (дата звернення 18.07.2020).
- Стратегія реформування вищої медичної освіти. 2019. URL: <https://moz.gov.ua/article/reform-plan/moz-ukraini-opriljudnilo-dlja-gromadskogo-obgovorennja-strategiju-rozvitku-medichnoi-osviti> (дата звернення 13.07.2020).
- Ткачук О. Г. Структура компетентності здоров'язбереження майбутніх лікарів. *Особистість студента і соціокультурне середовище університету в суспільному контексті: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 2 червня 2017 р.)*. Київ: ІВО НАПН України, 2017. С. 76–81.
- Цільмак О. М. Складові структури компетентностей. *Наука і освіта*. 2009. № 1–2. С. 128–134. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2009/1_2_2009/30.pdf.pdf (дата звернення 13.07.2020).
- Buckley S., Coleman J., Davison I., Khan K. S., Zamora J., Malick S., Morley D., Pollard D., Ashcroft T., Popovic C., Sayers J. The educational effects of portfolios on undergraduate student learning: a Best Evidence Medical Education (BEME) systematic review. *Medical teacher*. 2009. № 31 (4). DOI: 10.1080/01421590902889897.
- Davis M. H., Friedman B. D., Harden R. M., Howie P., Ker J., McGhee C. Portfolio assessment in medical students' final examinations. *Medical Teacher*. 2001. № 23 (4). С. 357–366. DOI: 10.1080/01421590120063349.
- Friedman B. D., M, Davis M. H., Harden R. M., Howie P. W., Ker J. and Pippard M. J. AMEE Medical Education Guide No 24: Portfolios as a method of student assessment. *Medical Teacher*. 2001. № 23 (6). С. 535–551. DOI: 10.1080/01421590120090952.
- Gadbury-Amyot C. C., NcCracen M. S., Woldt J. L., Brennan R. L. Validity and Reliability of Portfolio Assessment of Student Competence in Two Dental School Populations: A Four-Year Study. *Journal of Dental Education*. 2014. № 78. С. 657–658. URL: <https://coggle.it/diagram/WfCrakklQgABCf8R/t/assessments> (дата звернення: 26.07.2020).
- Kulbashna Ya. A., Malanchuk V. O., Nahirnyj Ya. P., Skrypyuk I. L., Zakharova V. O. A Modern model of masters' in dentistry professional training. *Медична освіта*. 2020. № 1. С. 45–49. DOI: <https://doi.org/10.11603/me.2414-5998.2020.1.10992>
- Turning Education Structure in Europe. 2000. URL: <http://turning.unideusto.org> (дата звернення 12.07.2020)

References

- Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» [Law of Ukraine On Higher Education]* (2014). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
- Galuzevij Standart vishoyi osviti za specialnistyu «Stomatologiya» [Industry standard o fhgier education by specuality «Dentistry»]*. <http://www.testcentr.org.ua/index.php/menu-methwork/menu-dsvo/60-s-methwork/110-gsvou.html>.
- Kovtun, G. I., Martynenko, O. V. (2013). Do pytannya formuvannya ekonomichnoyi kompetentnosti uchniv [To the issue of pupils' economic competence formation]. *Pedagogichni nauky: teoriya, istoriya, innovacijni texnologiyi*, 4, 135–144. http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2013_4_18 (ukr).
- Kuzmenko, O. (2015). Yakist, doskonalist ta efektyvnist yak akme oriyentyry suchasnoho universytetu [Quality, excellence and effectiveness as acme of a modern university]. *Nepererovna profesijna osvita: teoriya i praktika*, 3 (44), 31–36. <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2015.3.3136>
- Kulbashna, Ya. A. (2014). *Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv iz stomatolohii: teoretychni i metodychni osnovy: monografiia [Future dentists' professional competence formation: theoretical and methodological bases: monograph]*. Kompas.
- Kulbashna, Ya. A. (2013). Praktseologichna pidgotovka studentiv ta yiyi rol u formuvanni profesijnoyi

kompetentnosti majbutnikh stomatologiv [Praxiological training of students and its role in future dentists' professional competence formation]. *Vyshha osvita Ukrainy*, 3 (50), 117–120.

Kulbashna, Ya. A., Zaharova, V. O. (2018). Struktura inshomovnoyi kompetentnosti majbutnix faxivciv iz stomatologiyi [The structure of future dentists' foreign language competence]. *Osvitologiya*, 7, 157–163. <https://doi.org/10.28925/2226-3012.2018.7.157163>

Kulbashna, Ya. A., Zaharova, V. O. (2018). Model formuvannya inshomovnoyi kompetentnosti majbutnix faxivciv iz stomatologiyi [Model of future dentists' foreign language competence formation]. *Pedagogichnyj proces: teoriya i praktyka*, 4, 50–56. <https://doi.org/10.28925/2078-1687.2018.4.5056>

Kulbashna, Ya. A., Skrypnyk, I. L., Zaharova, V. O. (2019). Portfolio yak instrument formuvannya prakseologichnoyi kompetentnosti majbutnix faxivciv iz stomatologiyi [Portfolio as an instrument for future dentists' praxeological competence formation]. *Pedagogichnyj proces: teoriya i praktyka*, 3–4, 67–76. <https://doi.org/10.28925/2078-1687.2019.3-4.6776>

Lukashhuk, M. M., Lukashhuk, I. M. (2018). Prakseologichna spryamovanist formuvannya profesijnoyi identychnosti majbutnix medychnyx sester v procesi navchannya ximiko-biologichnyx dyscyplin v medychnomu koledzhi [Praxeological orientation of future nurses' professional identity in the process of chemical-biological disciplines studying in medical college]. *Molodyj vchenyj*, 2 (2), 626–630. <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/2/145.pdf>

Polishhuk, V. A. (2014). Prakseologichnyj pidxid yak innovacijna osnova vdoskonalennya profesijnoyi pidgotovky majbutnix socialnyx pracivnykiv [Praxeological approach as the base of future social workers' training improvement]. *Naukovyj visnyk Uzhgorodskogo nacionalnogo universytetu : Seriya: Pedagogika*, 32, 148–150.

Sorokina, G. (2011). Struktura kompetentnosti faxivcya yak naukova problema [The Structure of specialist's competence as a scientific issue]. *Problemy pidgotovky suchasnogo vchytelya*, 4 (2), 207–213. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2011_4%282%29__32

Strategiya reformuvannya vyshhoyi medychnoyi osvity [Strategy of medical education reforming] (2019). <https://moz.gov.ua/article/reform-plan/moz-ukraini-opriljudnilo-dlja-gromadskogo-obgovorennja-strategiju-rozvitku-medichnoi-osviti>

Tkachuk, O. G. (2017). Struktura kompetentnosti zdorov'yazberezheniya majbutnix likariv. Osobystist studenta i sociokulturne seredovyshhe universytetu v suspilnomu konteksti [The structure of future doctors' health care competence]. In *Osobystist studenta i sociokulturne seredovyshhe universytetu v suspilnomu konteksti: materialy Vseukrayins'koyi nauково-praktichnoyi konferenciyi (Kyiv, 2 chervnya 2017 r.)* (pp. 76–81). IVO NAPN Ukrainy.

Tsil'mak, O. M. (2009). Skladovi struktury kompetentnostej [Constituents of competence's structure]. *Nauka i osvita*, 1–2, 128–134. https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2009/1_2_2009/30.pdf.pdf (ukr).

Buckley, S., Coleman, J., Davison, I., Khan, K. S., Zamora, J., Malick, S., Morley, D., Pollard, D., Ashcroft, T., Popovic, C., Sayers, J. (2009). The educational effects of portfolios on undergraduate student learning: a Best Evidence Medical Education (BEME) systematic review. *Medical teacher*, 31, 4. 10.1080/01421590902889897.

Davis M. H., Friedman B. D., Harden R. M., Howie P., Ker J., McGhee C. (2001). Portfolio assessment in medical students' final examinations. *Medical Teacher*, 23, 4, 357–366. 10.1080/01421590120063349.

Friedman, B. D. M., Davis, M. H., Harden, R. M., Howie, P. W., Ker, J. and Pippard, M. J. (2001). Portfolios as a method of student assessment. *Medical Teacher*, 23, 6, 535–551. 10.1080/01421590120090952.

Gadbury-Amyot, C. C., NcCracen, M. S., Woldt, J. L., Brennan, R. L. (2014). Validity and Reliability of Portfolio Assessment of Student Competence in Two Dental School Populations: A Four-Year Study. *Journal of Dental Education*, 78, 657–658. <https://coggle.it/diagram/WfCrakklQgABCf8R/t/assessments>

Kulbashna, Ya. A., Malanchuk, V. O., Nahirnyj, Ya. P., Skrypnyk, I. L., Zakharova, V. O. (2020). A Modern model of masters' in dentistry professional training. *Medychna osvita*, 1, 45–49. <https://doi.org/10.11603/me.2414-5998.2020.1.10992>

Turning Education Structure in Europe (2000). <http://turning.unideusto.org>

СТРУКТУРА ПРАКСЕОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ МАГИСТРА СТОМАТОЛОГИИ

Кульбашна Ярослава, доктор педагогических наук, кандидат медицинских наук, профессор, профессор кафедры хирургической стоматологии та челюстно-лицевой хирургии, Национальный медицинский университет имени А. А. Богомольца, бульв. Т. Шевченко, 13, 01601 Киев, Украина, j.kulbashna@gmail.com

Скрипник Ирина, кандидат медицинских наук, доцент кафедры ортодонтии и пропедевтики ортопедической стоматологии, Национальный медицинский университет имени А. А. Богомольца, бульв. Т. Шевченко, 13, 01601 Киев, Украина, irynaskrypnyk@gmail.com

В статье раскрыта одна из проблем теоретического обеспечения процесса формирования праксеологической компетентности магистра стоматологии в медицинском учреждении высшего

образования – разработана ее структура. На основании анализа научных источников и собственного педагогического опыта определены такие ее составляющие: мотивационная, гностическая, деятельностная, деонтическая, научно-исследовательская, рефлексивная. В то же время определено, что деятельностная составляющая, которая особенно значима для профессиональной деятельности стоматолога, представляет собой сложное комплексное образование, содержащее такие компоненты: мануальный, симуляционно-технологический, организационно-управленческий, эргономический, экономический, правовой, креативно-инновационный. Понимание и восприятие указанной структуры праксеологической компетентности магистра стоматологии для научно-педагогических работников и студентов является важным для обеспечения целевого влияния на ее формирование в процессе профессиональной подготовки в учреждении высшего медицинского образования. В статье акцентировано, что гармоничное формирование составляющих праксеологической компетентности магистров стоматологии способствует повышению уровня готовности выпускников к профессиональной деятельности и конкурентоспособности в международном профессиональном пространстве.

Ключевые слова: магистр стоматологии; праксеологическая компетентность; профессиональная подготовка; стоматологическое образование.

THE STRUCTURE OF MASTER'S IN DENTISTRY PRAXEOLOGICAL COMPETENCE

Kulbashna Yaroslava, Doctor of Science in Pedagogy, PhD in Medicine, Professor,
Professor of Oral and Maxillofacial Surgery Department,
Bogomolets National Medical University,
13 T. Shevchenko Blvd., 01601 Kyiv, Ukraine, j.kulbashna@gmail.com

Skrypnyk Iryna, PhD in Medicine, Associate Professor,
Associate Professor of Orthodontia and Propaedeutic of Prosthetic Dentistry department,
Bogomolets National Medical University,
13 T. Shevchenko Blvd., 01601 Kyiv, Ukraine, irynaskrypnyk@gmail.com

The article deals with the relevance and importance of praxeological competence of the master in dentistry, which reflects the maturity of future graduates to integrate acquired knowledge, skills, competencies during the study of academic disciplines and implement them into professional activity effectively. The structure of praxeological competence of a specialist in the field of dentistry is determined. It contains motivational, gnostic, activity, deontic, research, reflective constituents. The first motivational constituent reveals the aims setting in dental education acquiring and in professional realization. The next is gnostic one that consists in integrated system of professional and background knowledge which ensures the effectiveness of practical field. The activity element is one of the specific components that effect the practical activity of the student the most. The deontic unit encourages proper professional behaviour formation in the process of dental manipulation performing as well as communicating to medical staff, patients and their relatives. The scientific and research part of praxeological competence reflects the skills of scientific analysis. The last constituent is reflexive one; it encourages the formation of student's ability to assess his own scientific performance adequately. The structure of the activity constituent provides a description of such components as manual, simulation-technological, organizational-managerial, ergonomic, economic, juridical, creative and innovative. Understanding this structure is considered important for the purposeful influence on the process of future dentists' professional competence formation. The article proves that the harmonious formation of all constituents, that compose praxeological competence of masters in dentistry, will help increase their competitiveness in the international professional environment.

Keywords: master in dentistry; praxeological competence; professional training; dental education.

Стаття надійшла до редакції 27.07.2020
Прийнято до друку 24.09.2020